

Rozdział VIII

Osiągnięcie Najwyższego

08.01 Arjuna zapytał: O mój Panie, o Najwyższa Osobo, czym jest Brahman? Czym jest dusza? Co to są czynności przynoszące owoce? Czym jest manifestacja materialna? I kim są półbogowie? Proszę, wytłumacz mi to.

08.01 *Znaczenie:* W tym rozdziale Pan Krsna odpowiada na różne pytania Arjuna, zaczynając od pytania: "Czym jest Brahman?" Pan tłumaczy również na czym polega *karma* (czynności dla rezultatów), czym jest służba oddania, zasady *yogi* oraz służba oddania w swojej czystej postaci. *Śrimad-Bhagavatam* tłumaczy, że Najwyższa Absolutna Prawda znany jest jako Brahman, Paramatma i Bhagavan. Ponadto Brahmanem nazywana jest również żywa istota, indywidualna dusza. Arjuna również zapytuje o *atmę*, która odnosi się do ciała, duszy i umysłu. Według słownika wedyjskiego, *atma* odnosi się do umysłu, duszy, ciała, jak również do zmysłów.

Arjuna nazwał tutaj Najwyższego Pana Purusottamą, Najwyższą Osobą, co oznacza, że zadał te pytania nie tyle przyjacielowi, co Najwyższej Osobie, wiedząc, że jedynie On jest najwyższym autorytetem zdolnym do udzielenia definitywnych odpowiedzi.

08.02 O Madhusudano, kim jest Pan ofiar, w jaki sposób mieszka On w ciele? I w jaki sposób ci, którzy zaangażowani są w pełnienie służby oddania, mogą zrealizować Cię w chwili śmierci?

08.02 *Znaczenie:* "Pan ofiar" może odnosić się albo do Indry albo do Visnu. Visnu jest pierwszym wśród najważniejszych półbogów (włączając w to Brahme i Śiwę), a Indra przewodzi półbogom zarządzającym. Zarówno Visnu, jak i Indra czczeni są poprzez spełnianie *yajni* (ofiar). Ale tutaj Arjuna pyta, kto jest w rzeczywistości Panem *yajni*, i w jaki sposób Pan ten rezyduje wewnątrz ciała żywej istoty.

Arjuna nazwał tutaj Pana Madhusudaną, a to dlatego, że Krsna zabił kiedyś demona imieniem Madhu. W rzeczywistości pytania te, mające naturę wątpliwości, nie powinny powstać w umyśle Arjuna – jest on przecież wielbicielem świadomym Krsny. Zatem wątpliwości te są jak demony. A ponieważ Krsna jest ekspertem w zabijaniu demonów, Arjuna zwraca się tutaj do Niego, jako do Madhusudany, aby zabił demoniczne wątpliwości powstałe w jego umyśle.

Bardzo znaczące w tym wersecie jest słowo *prayana-kale*, ponieważ to, co robimy w ciągu życia, będzie sprawdzone w momencie śmierci. Arjuna pragnie dowiedzieć się o tych, którzy są bezustannie zaangażowani w świadomość Krsny. Jaka będzie ich pozycja w ostatnim momencie. W krytycznym momencie śmierci funkcje ciała zostają przerwane i umysł nie jest w normalnym stanie. A będąc zaniepokojonym stanem ciała, można nie być w stanie pamiętać Najwyższego Pana. Dlatego Maharaja Kulaśekhara, wielki wielbiciel, modli się: "Mój drogi Panie, pozwól mi umrzeć natychmiast, teraz, kiedy jestem zdrow, tak aby łabędź mojego umysłu mógł wejść pomiędzy łądyżki Twoich lotosowych stóp." Metafora ta została użyta dlatego, że łabędź, ptak wodny, znajduje przyjemność w zagłębianiu się w kwiaty lotosu; jest to jego rozrywką. Maharaja Kulaśekhara mówi Panu: "Teraz mój umysł nie jest zaniepokojony i jestem całkiem zdrow. Jeśli umrę natychmiast, myśląc o Twoich lotosowych stopach, wówczas z pewnością osiągnę doskonałość w służbie oddania dla Ciebie. Lecz jeśli będę musiał czekać aż nadejdzie naturalna śmierć, to nie wiem co wówczas się zdarzy, ponieważ w tym czasie funkcje mojego ciała zostaną przerwane, gardło będzie ściśnięte i nie

wiem, czy będę w stanie intonować Twoje imię. Więc lepiej abym opuścił to ciało natychmiast" Arjuna zapytuje więc, w jaki sposób umysł w takiej krytycznej chwili może skupić się na lotosowych stopach Krsny.

08.03 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Niepodlegająca zniszczeniu, transcendentalna żywa istota nazywana jest Brahmanem. A jej wieczna natura nazywana jest adhyatmą jaźnią. Działanie prowadzące do rozwoju ciał materialnych nazywa się karmą, czyli czynnościami przynoszącymi owoce.

08.03 *Znaczenie:* Brahman nie ulega zniszczeniu, istnieje wiecznie i jego konstytucja nigdy nie podlega zmianom. Ale poza Brahmanem istnieje Parabrahman. Brahman odnosi się do żywej istoty, a Parabrahman do Najwyższej Osoby Boga. Konstytucjonalna pozycja żywej istoty różna jest od tej, którą przyjmuje ona w tym świecie materialnym. W świadomości materialnej jej naturą jest dążenie do panowania nad materią, natomiast w świadomości duchowej (świadomości Krsny) jej pozycją jest służenie Najwyższemu. Kiedy żywa istota posiada świadomość materialną, musi przyjmować różnego rodzaju ciała w tym świecie materialnym. To nazywane jest *karmą*, czyli różnym tworzeniem poprzez siły świadomości materialnej.

W literaturze wedyjskiej żywa istota nazywana jest *jivatmą* i Brahmanem, ale nigdy nie jest nazywana Parabrahmanem. Żywa istota (*jivatma*) zajmuje różne pozycje – czasami łączy się z ciemną naturą materialną i utożsamia się z materią; czasami zaś utożsamia się z wyższą naturą duchową. Dlatego nazywana jest ona marginalną energią Najwyższego Pana. Odpowiednio do swojej identyfikacji czy to z naturą materialną, czy duchową, otrzymuje ona albo ciało materialne, albo duchowe. W świecie materialnym może ona przyjąć ciało jakiegokolwiek z 8 400 000 gatunków życia, ale w świecie duchowym posiada ona tylko jedno ciało. W świecie materialnym przejawia się czasami jako człowiek, półbóg, zwierzę, ptak itd., odpowiednio do swojej *karmy*. Aby osiągnąć materialne planety niebiańskie (planety znajdujące się w wyższym systemie planetarnym) i korzystać z tamtejszych wygod, czasami pełni ofiary (*yajne*), lecz kiedy wyczerpią się jej zasługi, znowu powraca na ziemię w ludzkiej postaci. Ten proces jest nazywany *karmą*.

Chandogya Upanisad opisuje wedyjski proces ofiar. Na ołtarzu ofiarnym składa się pięć rodzajów ofiar w pięć różnych ogni. Za te pięć rodzajów ogni przyjmuje się:

planety niebiańskie,

chmury,

ziemię,

mężczyznę i

kobietę,

a pięcioma rodzajami ofiar są:

wiara,

osoba oddająca się przyjemnościom na księżycu,

deszcz,

ziarno i

nasienie.

W procesie ofiar żywa istota spełnia specyficzne ofiary, aby osiągnąć określone planety niebiańskie, i w rezultacie osiąga je. Kiedy wyczerpią się zasługi ofiar, wtedy żywa istota schodzi na ziemię w postaci deszczu, następnie przyjmuje postać zbóż, które spożywane są przez człowieka i przemieniane w nasienie. Nasienie to zapładnia kobietę, i w ten sposób żywa istota ponownie osiąga ludzką formę, aby ponownie pełnić ofiary, czyli aby powtórzyć ten sam cykl. W taki sposób żywa istota wiecznie podąża materialną ścieżką. Jednakże osoba

świadoma Krsny unika takich ofiar. Bezpośrednio przyjmuje świadomość Krsny i przygotowuje się do powrotu do królestwa Boga.

Impersonalistyczni komentatorzy *Bhagavad-gity* niemądrze zakładają, że Brahman przyjmuje formę *jivy* w świecie materialnym, i aby to uzasadnić, powołują się na siódmy werset Piętnastego Rozdziału *Gity*. Ale w wersecie tym Pan również mówi o żywej istocie jako "Mojej wiecznej cząstce". Cząstka Boga, żywa istota, może upaść w ten świat materialny, jednak Najwyższy Pan (Acyuta) nigdy nie upada. Zatem przypuszczenie, że Najwyższy Brahman przyjmuje postać *jivy*, jest nie do przyjęcia. Ważne jest, aby pamiętać, że w literaturze wedyjskiej Brahman (żywa istota) odróżniany jest od Parabrahmana (Najwyższego Pana).

08.04 O najlepszy spośród wcielonych istot, fizyczna natura, która podlega bezustannym zmianom, jest zwana *adhibhuta* (manifestacją materialną). Kosmiczna forma Najwyższego Pana, która zawiera wszystkich półbogów, jak półbóg słońca i księżyca, jest zwana *adhidaiva*. A Ja, Najwyższy Pan, reprezentowany przez Duszę Najwyższą w sercu każdej wcielonej żywej istoty, jestem zwany *adhiyajna* (Panem ofiar).

08.04 *Znaczenie:* Natura fizyczna zmienia się bezustannie. Ciała materialne na ogół przechodzą sześć stanów:

rodzą się,
rosną,
trwają przez pewien czas,
wytwarzają pewne produkty uboczne,
słabną i w końcu
znikają.

Natura fizyczna nazywana jest *adhibhuta*. Jest ona tworzona w pewnym momencie, i w pewnym momencie zostaje unicestwiona. Koncepcja kosmicznej formy Najwyższego Pana, obejmująca wszystkich półbogów i ich różne planety, nazywana jest *adhidaivata*. A obecna w ciele razem z duszą indywidualną Dusza Najwyższa – pełna reprezentacja Pana Krsny – nazywana jest Paramatmą albo *adhiyajną*, i usytuowana jest w sercu. Słowo *eva* jest szczególnie ważne w kontekście tego wersecu, gdyż za pomocą tego słowa Pan Krsna kładzie nacisk na to, że Paramatma nie jest różna od Niego. Dusza Najwyższa (Najwyższa Osoba Boga), usytuowany obok duszy indywidualnej, jest świadkiem czynów tej duszy indywidualnej i źródłem jej rozmaitej świadomości. Dusza Najwyższa daje *jivie* okazję do swobodnego działania i obserwuje jej czyny. Funkcje wszystkich różnych manifestacji Najwyższego Pana automatycznie stają się jasne dla czystego wielbiciela świadomego Krsny, zaangażowanego w transcendentalną służbę dla Pana. Początkujący wielbiciel (neofita), który nie może zbliżyć się do Najwyższego Pana w Jego manifestacji Duszy Najwyższej, kontempluje olbrzymią kosmiczną formę Pana, nazywaną *adhidaivata*. Neofitom radzi się, aby kontemplowali kosmiczną formę Pana, czyli *virat-puruse*, za którego nogi uważane są niższe systemy planetarne, za oczy – słońce i księżyc, a za głowę – wyższe systemy planetarne.

08.05 Ktokolwiek zaś w chwili śmierci, opuszczając ciało, pamięta Mnie jedynie, ten natychmiast osiąga Moją naturę. Co do tego nie ma żadnych wątpliwości.

08.05 *Znaczenie:* Werset ten podkreśla wagę świadomości Krsny. Każdy, kto opuszcza swoje ciało będąc świadomym Krsny, od razu przenoszony jest do transcendentalnej natury Najwyższego Pana. Najwyższy Pan jest najczystszy z najczystszych. Zatem ten, kto jest

bezustannie świadomy Krsny, również jest najczystszy z najczystszych. Ważne jest tutaj słowo *smaran* ("pamiętanie"). Pamiętanie o Krsnie nie jest możliwe dla duszy nieczystej, która nie praktykowała świadomości Krsny w służbie oddania. Zatem należy praktykować świadomość Krsny od początku życia. Dla tego, kto pragnie osiągnąć sukces pod koniec życia, zasadniczym jest proces pamiętania Krsny. Dlatego – idąc w ślady Pana Caitanyi – należy bezustannie intonować *maha-mantrę* –

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare,

będąc przy tym tak tolerancyjnym jak drzewo (*taror iva sahisnuna*). Osoba intonująca Hare Krsna może napotkać na jakieś przeszkody. Niemniej jednak, tolerując wszelkie przeciwności, należy wytrwale intonować

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare,

tak aby pod koniec życia osiągnąć pełną korzyść ze świadomości Krsny.

08.06 Albowiem jaki stan istnienia pamięta ten, kto porzuca swoje ciało, o synu Kunti, taki stan bez wątpienia osiągnie.

08.06 Znaczenie: Wytlumaczony został tutaj proces przemiany natury danej osoby w krytycznym momencie śmierci. Osoba, która pod koniec swego życia opuszcza ciało myśląc o Krsnie, osiąga transcendentalną naturę Najwyższego Pana, ale nie jest to prawdą, że ten sam transcendentalny stan osiąga też ten, kto myśli o czymś innym niż o Krsnie. Jest to bardzo istotne i powinniśmy o tym wiedzieć. Jak można umrzeć we właściwym stanie umysłu? Maharaja Bharata, mimo iż był tak wielką osobowością, myślał w chwili śmierci o jeleniu i w następnym życiu narodził się w ciele jelenia. Musiał on przyjąć ciało tego zwierzęcia, chociaż jako jeleni pamiętał on swoje przeszłe czyny. Na to, o czym myślimy w chwili śmierci, wpływa końcowy rezultat myśli i czynów całego życia. Zatem postępowanie w tym życiu determinuje przyszły stan istnienia. Jeśli ktoś wieździe obecne życie w *gunie* dobroci i zawsze myśli o Krsnie, to będzie mógł pamiętać Krsnę pod koniec życia. Dzięki temu wzniesie się do transcendentalnej natury Krsny. Jeśli jest się transcendentalnie zaangażowanym w służbę Krsny, wtedy następne ciało będzie transcendentalne (duchowe), nie materialne. Dlatego też intonowanie

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare

jest najlepszą metodą na szczęśliwą zmianę swojego stanu istnienia pod koniec życia.

08.07 Dlatego też Arjuno, powinieneś zawsze myśleć o Mnie w Mojej formie Krsny i jednocześnie wypełniać swój nakazany obowiązek walki. Poświęcając Mnie swoje czyny, skupiając na Mnie swój umysł i inteligencję, osiągniesz Mnie bez wątpienia.

08.07 Znaczenie: Te nauki skierowane do Arjuna są ważne dla wszystkich ludzi zaangażowanych w czynności materialne. Pan nie mówi, że powinniśmy porzucić swoje obowiązki czy zajęcia. Można je kontynuować, myśląc jednocześnie o Krsnie – poprzez intonowanie Hare Krsna. To uwalnia od materialnych zanieczyszczeń i zajmuje umysł i inteligencję Krsną. Kto intonuje imiona Krsny, ten bez wątpienia zostanie przeniesiony na najwyższą planetę – Krsnalokę.

08.08 Kto medytuje o Mnie jako Najwyższej Osobie Boga, bezustannie angażując swój umysł w pamiętanie Mnie, nie zbacząc ze ścieżki, ten, o Partho, z pewnością Mnie osiągnie.

08.08 *Znaczenie:* W wersecie tym Pan Krsna podkreśla, jak istotne jest pamiętanie o Nim. Pamięć o Krsnie zostaje rozbudzona przez intonowanie *maha-mantry*, Hare Krsna. Poprzez tę praktykę intonowania i słuchania wibracji dźwiękowych Najwyższego Pana, zostają zaangażowane uszy, język i umysł. Ta mistyczna medytacja nie jest trudna w praktyce, a pomaga ona osiągnąć Najwyższego Pana. *Purusam* oznacza podmiot radości. Mimo iż żywe istoty należą do marginalnej energii Najwyższego Pana, są one materialnie zanieczyszczone. Uważają się za podmioty radości, ale nie są najwyższym podmiotem radości. Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że najwyższym podmiotem radości jest Najwyższa Osoba Boga w Swoich różnych manifestacjach i pełnych ekspansjach, takich jak: Narayana, Vasudeva itd.

Poprzez intonowanie Hare Krsna, wielbiciele mogą bezustannie myśleć o przedmiocie swojego uwielbienia, Najwyższym Panu, w jakiegokolwiek z Jego postaci: Narayanie, Krsnie, Ramie itd. Ta praktyka oczyści ich w taki sposób, że kończąc swoje życie zostaną przeniesieni do królestwa Boga – dzięki bezustannemu intonowaniu świętych imion Pana. Praktyka *yogi* polega na medytacji o Duszy Najwyższej znajdującej się wewnątrz serca; podobnie, przez intonowanie Hare Krsna umysł ciągle koncentruje się na Najwyższym Panu. Umysł jest bardzo zmienny i dlatego należy siłą zająć go myślami o Krsnie. Często podawany jest przykład gąsienicy, która myśli o zostaniu motylem, i rzeczywiście jeszcze w tym samym życiu zostaje przemieniona w motyla. Podobnie, jeśli my będziemy bezustannie myśleć o Krsnie, to z pewnością z końcem naszego życia osiągniemy taką samą konstytucję cielesną jaką posiada Krsna.

08.09 Należy medytować o Najwyższej Osobie jako o tym, który zna wszystko, który jest najstarszy, który jest kontrolerem, który jest mniejszy od najmniejszego, który wszystko utrzymuje i żywi, który jest poza wszelkim materialnym wyobrażeniem, który jest niepojęty, i który zawsze jest osobą. Jest On promienny jak słońce, a będąc transcendentalnym – znajduje się poza tą naturą materialną.

08.09 *Znaczenie:* Werset ten mówi o procesie myślenia o Najwyższym. Rzeczą najważniejszą jest to, że nie jest On bezosobowy, ani nie jest próżnią. Nie można bowiem medytować ani o czymś bezosobowym, ani o próżni. Jest to bardzo trudne. Natomiast proces myślenia o Krsnie jest bardzo łatwy i został on tutaj przedstawiony. Przede wszystkim jest On *purusa*, osobą – myślimy o osobie Ramy i o osobie Krsny. Ten werset *Bhagavad-gity* opisuje kim jest osoba Pana, bez względu na to, czy ktoś myśli o Ramie czy Krsnie. Pan jest *kavi*; to znaczy, że zna On przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, a zatem zna wszystko. Jest On najstarszą osobą, ponieważ jest źródłem wszystkiego. Wszystko zostało zrodzone z Niego. On jest również najwyższym kontrolerem wszechświata, żywicielem i nauczycielem ludzkości. Jest On mniejszym od najmniejszego. Żywa istota jest rozmiarów jednej tysięcznej czubka włosa, lecz Pan jest tak niepojęcie mały, że wchodzi w serce tej drobiny. Dlatego nazywany jest mniejszym od najmniejszego. Jako Najwyższy, może On wnikać w atom i w serce najmniejszego i kontrolować go jako Naddusza. Mimo iż tak mały, jest On wszechprzenikający i utrzymuje wszystko. Przez Niego utrzymywane są wszystkie systemy planetarne. Często dziwimy się, w jaki sposób tak wielkie planety unoszą się w przestrzeni. Z wersetu tego dowiadujemy się, iż to Najwyższy Pan, dzięki Swoim niepojętym energiom, utrzymuje wszystkie te wielkie planety i systemy galaktyk. Bardzo ważne w tym związku jest słowo *acintya* ("niepojęty"). Moc Boga przekracza nasze wyobrażenie. Nie potrafimy jej ocenić i dlatego nazywana jest ona niepojętą (*acintya*). Kto może się z tym nie zgodzić?

Przenika On ten świat materialny, a jednak jest poza Nim. My nie jesteśmy nawet w stanie pojąć tego materialnego świata, który jest tak znikomy w porównaniu ze światem duchowym – więc jak możemy pojąć to, co jest poza nim? *Acintya* oznacza to, co jest poza tym światem materialnym, to czego nasze argumenty, logika i filozoficzne spekulacje nie są w stanie dotknąć, to, co jest niepojęte. Dlatego osoba inteligentna, unikając bezużytecznych argumentów i spekulacji, powinna przyjąć to, co oznajmniają pisma święte, takie jak *Vedy*, *Bhagavad-gita* i *Śrimad-Bhagavatam*, i powinna stosować się do ich nakazów. To doprowadzi ją do zrozumienia.

08.10 Kto w momencie śmierci umieszcza powietrze życia pomiędzy brwiami i – za pomocą yogi, ze zrównoważonym umysłem – z pełnym oddaniem pogrąża się w pamiętaniu Najwyższego Pana, ten z pewnością osiągnie Najwyższą Osobę Boga.

08.10 Znaczenie: Werset ten mówi wyraźnie, że w czasie śmierci umysł musi być skupiony w oddaniu na Najwyższej Osobie Boga. Osobom doświadczonym w *yodze* radzi się, aby wzniosły siłę życiową pomiędzy brwi (do *ajna-cakry*). Werset ten proponuje praktykę *sat-cakra-yogi*, polegającą na medytacji na sześciu *cakrach*. Czysty wielbiciel nie praktykuje takiej *yogi*, ale ponieważ zawsze jest on zaangażowany w świadomość Krsny, w chwili śmierci może pamiętać Najwyższą Osobę Boga dzięki Jego łasce. Tłumaczy to werset czternasty.

Ważne w tym wersecie są słowa *yoga-balena*, ponieważ bez praktyki *yogi* – czy to *sat-cakra-yogi* czy *bhakti-yogi* – nie można w chwili śmierci osiągnąć tego transcendentalnego stanu istnienia. Nie można nagle przypomnieć sobie Najwyższego Pana w tym krytycznym momencie, jeśli nie ma się doświadczenia w jakimś systemie *yogi*, szczególnie w systemie *bhakti-yogi*. Ponieważ umysł w chwili śmierci jest bardzo niespokojny, należy już podczas życia praktykować transcendencję poprzez *yogę*.

08.11 Kształceni w Vedach, intonujący omkara i będący wielkimi mędrkami w wyrzeczonym porządku życia – łączą się z Brahmanem. Kto pragnie takiej doskonałości, ten praktykuje celibat. Objasnię ci teraz pokrótce ten proces, przezeń bowiem można osiągnąć zbawienie.

08.11 Znaczenie: Pan Śri Krsna polecił Arjunie praktykę *sat-cakra-yogi*, w której umieszcza się powietrze życia pomiędzy brwiami. Biorąc to za pewnik, że Arjuna może nie wiedzieć jak praktykować *sat-cakra-yogę*, Pan tłumaczy ten proces w następujących wersetach. Pan mówi, że Brahman, mimo iż jeden bez wtórego, posiada różne manifestacje i cechy. Dla impersonalistów szczególnie, *aksara*, czyli *omkara* – sylaba *om* – jest tożsama z Brahmanem. Krsna wyjaśnia tutaj bezosobowego Brahmana, z którym łączą się mędrcy praktykujący wyrzeczony porządek życia.

W wedyjskim systemie wiedzy, studenci od samego początku nauczani są w jaki sposób wibrować *om*, uczą się o bezosobowym Brahmanie i praktykują całkowity celibat, mieszkając razem z mistrzem duchowym. W ten sposób realizują oni dwie cechy Brahmana. Jest to zasadnicza praktyka dla postępu studentów w życiu duchowym. Jednak w obecnych czasach takie życie w całkowitej *brahmacaryi* (pozostawanie w celibacie) nie jest w ogóle możliwe. Społeczna struktura świata zmieniła się tak bardzo, że niemożliwym jest praktykowanie celibatu od samego początku życia studenckiego. W całym świecie jest wiele instytucji kształcących w różnych dziedzinach wiedzy, ale nie ma uznanej instytucji, w której studenci mogliby być szkoleni w zachowywaniu zasad *brahmacaryi*. Bez praktykowania celibatu bardzo trudno jest zrobić postęp w życiu duchowym. Dlatego Pan Caitanya zapowiedział,

zgodnie z zaleceniami pism świętych dla tego wieku Kali, że za wyjątkiem intonowania świętego imienia Pana Krsny:

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare,

żaden inny proces realizacji Najwyższego nie jest możliwy.

08.12 **Pozycja yogi polega na uwolnieniu się od przywiązania do wszelkich zmysłowych zajęć. Zamykając wejścia wszystkich zmysłów, skupiając umysł na sercu, a powietrze życia przenosząc na szczyt głowy, w taki oto sposób umacnia się on w yodze.**

08.12 **Znaczenie:** Aby praktykować *yogę*, należy, tak jak to tutaj nadmieniono, zamknąć drzwi do wszelkich uciech zmysłowych. Praktyka taka nazywana jest *pratyahara*, czyli powstrzymywaniem zmysłów od przedmiotów zmysłów. Zmysłowe narządy poznania, takie jak: oczy, uszy, nos, język i dotyk, powinny być całkowicie kontrolowane i nie powinny być angażowane w zadowalanie zmysłów. W ten sposób umysł skupia się na Duszy Najwyższej w sercu, a siła życia wznosi się do górnej części głowy. Proces ten dokładnie opisuje Rozdział Szósty. Jednak, jak wspomniano wcześniej, metoda ta nie jest praktyczna w tym wieku. Najlepszą i najdoskonalszą metodą jest świadomość Krsny. Jeśli ktoś jest w stanie zawsze skupiać swój umysł na Krsnie poprzez służbę oddania, to bez trudu pozostanie on w niezakłóconej, transcendentalnej ekstazie, czyli w *samadhi*.

08.13 **Jeśli umocni się w tej praktyce yogi i wibruje świętą sylabę om, najwyższy układ liter, a opuszczając swoje ciało myśli o Najwyższej Osobie Boga, wtedy z pewnością osiągnie planety duchowe.**

08.13 **Znaczenie:** Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że *om*, Brahman i Pan Krsna nie są czymś różnym. *Om* jest bezosobowym dźwiękiem Krsny, a *maha-mantra* Hare Krsna zawiera *om*. Intonowanie *maha-mantry* Hare Krsna zostało wyraźnie polecone dla tego wieku. Więc jeśli ktoś opuszcza ciało intonując

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare,

z pewnością osiągnie jedną z planet duchowych, odpowiednio do rodzaju swojej praktyki, ale wielbiciele Krsny dostają się na planetę Krsny, czyli Golokę Vrndavanę. Wyznawcy kultu osobowego również dostają się na wiele niezliczonych planet w niebie duchowym, znanych jako Vaikunthy, podczas gdy impersonaliści pozostają w *brahmajyoti*.

08.14 **Bez trudu osiąga Mnie ten, o synu Prthy, kto bezustannie angażując się w służbę oddania, zawsze pamięta o Mnie.**

08.14 **Znaczenie:** Werset ten szczególnie opisuje przeznaczenie jakie osiągają niezachwiani wielbiciele, którzy służą Najwyższej Osobie Boga w *bhakti-yodze*. Poprzednie wersety wspominały o czterech rodzajach wielbicieli: strapionych, dociekliwych, poszukujących zysku materialnego i spekulujących filozofach. Opisane zostały tam również różne procesy wyzwolenia się z więzów materialnych: *karma-yoga*, *jnana-yoga* i *hatha-yoga*. Zasady tych systemów *yogi* mają w sobie nieco *bhakti*, ale tutaj mowa jest o czystej *bhakti-yodze*, bez żadnej domieszki jakiegokolwiek z wyżej wymienionych dróg *jnany*, *karmy* czy *hatha*. Jak wskazuje na to słowo *ananya-cetah*, w czystej *bhakti-yodze* wielbiciel nie pragnie niczego poza Krsną. Nie pragnie on promocji na wyższe planety, jedności z *brahmajyoti*, zbawienia, czy wyzwolenia z więzów materialnych. Czysty wielbiciel nie pragnie niczego. W

Caitanya-caritamrta został on nazwany *niskama*, co znaczy, że nie ma on żadnych interesownych pragnień. I tylko do niego należy doskonały spokój, a nie do tych, którzy walczą o osobiste korzyści. Podczas gdy *jnana-yogin*, *karma-yogin* czy *hatha-yogin* mają swoje egoistyczne cele, czysty wielbiciel pragnie jedynie zadowolić Najwyższą Osobę Boga, a Pan mówi, że bez trudu może osiągnąć Go każdy, kto oddany jest Mu bez reszty.

Czysty wielbiciel zawsze angażuje się w służbę oddania dla Krsny w jednej z Jego różnych osobowych form. Krsna ma różne pełne ekspansje i inkarnacje, takie jak Rama i Nrsimha, i wielbiciel może wybrać jedną z tych transcendentalnych form Najwyższego Pana i na niej skupić swój umysł w służbie oddania. Taki bhakta nie spotyka się z żadnymi problemami, które nękały praktykujących inne *yogi*. *Bhakti-yoga* jest bardzo prosta, czysta i łatwa do wykonywania. Można rozpocząć ją od intonowania Hare Krsna. Krsna jest bardzo łaskawy dla wszystkich, ale jak to już wyjaśniliśmy wcześniej, szczególnie jest przychylny tym, którzy służą Mu zawsze i bez odchylenia. Pan na różne sposoby pomaga takim wielbicielom. Jak oznajmiają *Vedy* (*Katha Upanisad* 1.2.23), *yam evaisa vrnute tena labhyas tasyaisa atma vivrnute tanum svam*: kto jest w pełni podporządkowany i angażuje się w służbę oddania dla Najwyższego Pana, ten może zrozumieć Pana takim jakim jest On naprawdę. *Bhagavad-gita* (10.10) stwierdza, *dadami buddhi-yogam tam*: takiemu bhakcie Pan daje dostateczną inteligencję, dzięki której wielbiciel może ostatecznie osiągnąć Go w Jego duchowym królestwie.

Szczególną cechą czystego wielbiciela jest to, że zawsze, bez względu na czas i miejsce, myśli on o Krsnie. Nie powinno być w tym żadnych przeszkód. Powinien być on w stanie pełnić swoją służbę wszędzie i o każdej porze. Niektórzy mówią, iż wielbiciel powinien pozostawać w świętym miejscu, takim jak Vrndavana, czy też w tych świętych miastach, gdzie mieszkał Pan, ale czysty wielbiciel może mieszkać gdziekolwiek i tam – poprzez swoją służbę oddania – stworzyć atmosferę Vrndavany. To właśnie Śri Advaita powiedział Panu Caitanyi – "Gdziekolwiek Ty jesteś, o Panie – tam jest Vrndavana".

Jak wskazują na to słowa *satatam* i *nityaśah*, które oznaczają "zawsze", "regularnie", czy "każdego dnia", czysty wielbiciel bezustannie pamięta Krsnę i zawsze medytuje o Nim. Dla czystego wielbiciela o takich kwalifikacjach Pan jest najłatwiej osiągalny. *Bhakti-yoga* jest tym systemem, który *Gita* poleca ponad wszystkie inne. Na ogół *bhakti-yogini* zaangażowani są w służbę oddania na pięć różnych sposobów:

- (1) *śanta-bhakta* jest zaangażowany w służbę oddania w sposób neutralny;
- (2) *dasya-bhakta* zaangażowany jest w służbę oddania jako sługa;
- (3) *sakhya-bhakta* jest przyjacielem Pana;
- (4) *vatsalya-bhakta* – zaangażowany w służbę oddania jako rodzic Pana;
- (5) *madhurya-bhakta* – zaangażowany w służbę oddania jako kochanek Najwyższego Pana.

Czysty wielbiciel będący w jakimkolwiek z tych związków z Panem, zawsze zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Najwyższego Pana i nie może o Nim zapomnieć. Wskutek tego Pan jest dla niego łatwo osiągalny. Czysty wielbiciel nie może zapomnieć o Najwyższym Panu nawet na chwilę, i podobnie, Najwyższy Pan nawet na moment nie może zapomnieć o swoim czystym wielbicielu. Jest to największe błogosławieństwo procesu świadomości Krsny, intonowania *maha-mantry* –

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;
Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare.

08.15 Osiągnąwszy Mnie, wielkie dusze, będąc oddanymi Mi yoginami, nigdy nie powracaj do tego tymczasowego, pełnego nieszczęść świata, albowiem osiągnęły one najwyższą doskonałość.

08.15 Znaczenie: Ponieważ ten tymczasowy świat materialny pełen jest nieszczęść związanych z narodzinami, starością, chorobami i śmiercią, naturalnie ten, kto osiąga największą doskonałość i dostaje się na najwyższą planetę, Krsnalokę, Golokę Vrndavanę, nie pragnie już więcej tutaj wracać. Literatura wedyjska opisuje tę planetę jako *avyakta* i *aksara* oraz *parama gati*; innymi słowy, planeta ta znajduje się poza naszą materialną wizją i jest nie do opisanego, ale jest najwyższym celem, przeznaczeniem *mahatmów* (wielkich dusz). *Mahatma* otrzymuje wiedzę transcendentalną od zrealizowanego wielbiciela i w ten sposób rozwija służbę oddania w świadomości Krsny. Ta transcendentalna służba absorbuje go tak bardzo, że nie pragnie on już wzniesienia się na żadną z wyższych planet; nie pragnie nawet przeniesienia się na jakąkolwiek z planet duchowych. Pragnie jedynie Krsny i towarzystwa Krsny, i niczego innego. To jest najwyższą doskonałością życia. Werset ten mówi szczególnie o zwolennikach kultu osobowego, bhaktach Najwyższego Pana, Krsny. Tacy świadomi Krsny bhaktowie osiągają najwyższą doskonałość życia. Innymi słowy, są to dusze najwyższe.

08.16 Wszystkie planety w materialnym świecie, od najwyższej do najniższej, są miejscami niedoli, powtarzających się narodzin i śmierci. Lecz kto przybywa do Mojej siedziby, o synu Kunti, ten nigdy już nie rodzi się ponownie.

08.16 Znaczenie: Zanim będą w stanie osiągnąć transcendentalną siedzibę Krsny i nigdy już nie powracać, wszelkiego rodzaju *yogini* (*karma, jnana, hatha* itd.), muszą w końcu osiągnąć doskonałość oddania w *bhakti-yodze*, czyli świadomości Krsny. Ci, którzy osiągają najwyższe planety materialne, czyli planety półbogów, nadal podlegają powtarzającym się narodzinom i śmierci. Jak ludzie z Ziemi wznoszą się na planety wyższe, tak ludzie z wyższych planet, takich jak Brahmałoka, Candrałoka i Indraloka, upadają na Ziemię. Spełnianie ofiary nazywanej *pancagni-vidya*, polecanej w *Chandogya Upanisad*, umożliwia osiągnięcie Brahmałoki; kto jednak na Brahmałoce nie praktykuje świadomości Krsny, musi powrócić na ziemię. Osoby, które osiągnąwszy planety wyższe robią tam postęp w świadomości Krsny, stopniowo wznoszone są na planety coraz wyższe, a w czasie unicestwienia wszechświata przenoszone zostają do wiecznego królestwa duchowego. W swoim komentarzu do *Bhagavad-gity*, Śridhara Svami cytuje następujący werset

*brahmana saha te sarve samprapte pratisancare
parasyante krtatmanah praviśanti param padam*

"Kiedy następuje unicestwienie tego materialnego wszechświata, Brahma i jego wielbiciel, którzy bezustannie zaangażowani są w świadomość Krsny, wszyscy – odpowiednio do swoich pragnień – przenoszeni są do świata duchowego, na określone planety duchowe."

08.17 Według ludzkich obliczeń, tysiąc epok wziętych razem składa się na jeden dzień Brahmy. Równie długo trwa jego noc.

08.17 Znaczenie: Czas trwania materialnego wszechświata jest ograniczony. Manifestuje się on w cyklu *kalp*. *Kalpa* jest dniem Brahmy, a na jeden dzień Brahmy składa się tysiąc cykli czterech *yug*, czyli epok

Satya,

Treta,

Dvapara i

Kali.

Cykl Satya charakteryzuje się cnotliwością, mądrością i religijnością, nie ma tu praktycznie ignorancji i przestępstw, i *yuga* ta trwa 1 728 000 lat.

W Treta-yudze zaczyna się przestępczość i rozpusta, i *yuga* ta trwa 1 296 000 lat.

W Dvapara-yudze następuje jeszcze większy upadek moralności i religii, wzrasta przestępczość, i *yuga* ta trwa 864 000 lat.

I ostatecznie, Kali-yuga (*yuga*, której doświadczamy przez ostatnie pięć tysięcy lat) charakteryzuje się obfitością konfliktów, ignorancją, niereligijnością i przestępczością, kiedy prawdziwe cnoty praktycznie już nie istnieją, i *yuga* ta trwa 432 000 lat.

W Kali-yudze przestępczość wzrasta do tego stopnia, że pod koniec tej *yugi* Sam Najwyższy Pan pojawia się jako Kalki *avatara*, aby zniszczyć demony, ocalić Swoich wielbicieli i rozpocząć następną Satya-yugę. Proces ten powtarza się. Cztery takie *yugi* powtórzone tysiąc razy składają się na jeden dzień Brahmę, i ta sama liczba tworzy jedną noc. Brahma żyje sto takich "lat" i następnie umiera. Te "sto" lat równa się 311 trylionom 40 bilionom lat ziemskich. Według tych obliczeń, życie Brahmę zdaje się być niewiarygodnym i nieskończonym, lecz w porównaniu z, wiecznością jest ono tak krótkie jak błysk błyskawicy. W Oceanie Przyczyn jest niezliczona ilość Brahm – pojawiających się i znikających, jak bańki na Atlantyku. Będąc częścią tego materialnego wszechświata, Brahma i jego stworzenie podlegają ciągłym zmianom.

W materialnym wszechświecie nawet Brahma nie jest wolny od procesu narodzin, starości, chorób i śmierci. Jednakże, będąc – poprzez zarządzanie tym wszechświatem – bezpośrednio zaangażowanym w służbę Najwyższego Pana, od razu osiąga on wyzwolenie. Oświeceni *sannyasini* promowani są na planetę Brahmę, Brahmalołę, która jest najwyższą planetą w tym materialnym wszechświecie, i która trwa dłużej niż wszystkie inne planety "niebiańskie" z wyższej sfery systemu planetarnego. Lecz w odpowiednim czasie zarówno Brahma, jak i wszyscy mieszkańcy Brahmalołki podlegają śmierci, zgodnie z prawami natury materialnej.

08.18 Kiedy zaczyna się dzień Brahmę, jawi się cały ten ogrom żywego istnienia – manifestując się ze stanu niezamanifestowanego – a gdy noc zapada, wszystko ono ponownie łączy się z niezamanifestowanym.

08.19 I raz za razem, gdy przychodzi dzień Brahmę, ten zastęp istot uaktywnia się, lecz z każdym zapadnięciem nocy, o Partho, bezradnie znika.

08.19 *Znaczenie:* Istoty mniej inteligentne próbują pozostać w tym materialnym świecie i odpowiednio do swojej *karmy* zostają wynoszone lub ulegają degradacji w różnych systemach planetarnych. Podczas dnia Brahmę przejawiają swoją aktywność na wyższych lub niższych planetach w tym materialnym świecie, a z nadejściem nocy Brahmę wszystkie zostają unicestwione. Podczas tego dnia otrzymują różnego rodzaju ciała dla działalności materialnej, lecz w czasie nocy ciała te znikają. Pozostają wtedy skupione w ciele Visnu, aby na nowo zmanifestować się z nadejściem kolejnego dnia Brahmę. *Bhutva bhutva praliyate:* manifestują się podczas dnia, ale z zapadnięciem nocy ponownie giną. Kiedy życie Brahmę ostatecznie kończy się, wszystkie one ulegają unicestwieniu i pozostają niezamanifestowane przez wiele, wiele milionów lat. Ponownie manifestują się z chwilą narodzin Brahmę w następnym milenium. W ten sposób pozostają pod urokiem tego materialnego świata. Jednakże te inteligentne istoty, które przyjmują świadomość Krsny, całkowicie wykorzystują swoje ludzkie życie w służbie oddania dla Pana, intonując

Hare Krsna, Hare Krsna, Krsna Krsna, Hare Hare;

Hare Rama, Hare Rama, Rama Rama, Hare Hare.

W ten sposób przenoszą się już nawet w tym życiu na planetę Krsny i osiągają tam wieczne szczęście, nie podlegając ponownie takim narodzinom.

08.20 Jednak istnieje jeszcze inna niezamianifestowana natura – wieczna i transcendentalna w stosunku do tej zamianifestowanej i niezamianifestowanej materii. Jest ona najwyższą i nigdy nie ulega unicestwieniu. Kiedy wszystko w tym świecie ulega zagładzie, ta część pozostaje niezmienną.

08.20 *Znaczenie:* Wyższa, duchowa energia Krsny jest transcendentalna i wieczna. Jest ona poza wszelkimi zmianami, którym podlega natura materialna, manifestująca się podczas dnia Brahmy, a podczas nocy Brahmy ulegająca unicestwieniu. Wyższa energia Krsny posiada jakości całkowicie przeciwne do natury materialnej. Wyższa i niższa natura objaśnione zostały w Rozdziale Siódmym.

08.21 To najwyższe miejsce pobytu, które Vedantyści opisują jako niezamianifestowane i nieomyślne, i które znane jest jako najwyższe przeznaczenie, z którego, kto raz je osiągnął, nigdy nie powraca – jest Moim najwyższym królestwem.

08.21 *Znaczenie:* Najwyższa siedziba Osoby Boga, Krsny, opisana została w *Brahma-samhicie* jako *cintamani-dhama* – miejsce, gdzie spełniane są wszystkie pragnienia. Najwyższe królestwo Pana Krsny, znane jako Goloka Vrndavana, pełne jest pałaców z "kamieni filozoficznych". I pełne jest drzew nazywanych "drzewami pragnień", które dostarczają każdego rodzaju pożądanego pożywienia. Są tam krowy nazywane *surabhi*, dające nieograniczone ilości mleka. Zaś Pan obsługiwany jest w Swoim królestwie przez setki tysięcy bogiń szczęścia (Laksmi), i nazywany jest tam Govindą, pierwotnym Panem, przyczyną wszystkich przyczyn. Pan zwykł tam grać na Swoim flecie (*venum kvanantam*). Jego transcendentalna forma jest najbardziej atrakcyjną we wszystkich światach – Jego oczy podobne są płatkom kwiatu lotosu, a ciało Jego jest koloru chmur. Jest On tak atrakcyjny, że Jego piękno przewyższa piękno tysięcy Kupidynów. Nosi szafranowe szaty, girlandę wokół szyi i pawie pióro we włosach. W *Bhagavad-gicie* Pan Krsna daje jedynie niewielkie informacje o Swojej osobistej siedzibie (Goloce Vrndavanie), która jest najwyższą planetą w królestwie duchowym. Szeroki opis tej planety dany jest w *Brahma-samhicie*. Literatura wedyjska (*Katha Upanisad* 1.3.11) mówi, że nie ma nic wyższego ponad to miejsce pobytu Najwyższego Pana, i że miejsce to jest najwyższym przeznaczeniem (*purusan na param kincit sa katha parama gatih*). Kto przychodzi tam, nigdy nie powraca do tego świata materialnego. Najwyższe królestwo Krsny i Sam Krsna, będąc tej samej jakości, nie są czymś różnym. Vrndavana znajdująca się na naszej planecie Ziemi, położona 90 mil na południowy-wschód od Delhi, jest repliką tej najwyższej Goloki Vrndavany usytuowanej w niebie duchowym. Kiedy Krsna zszedł na tę Ziemię, oddawał się rozrywkom na tym określonym kawałku ładu, znanym jako Vrndavana i mierzącym około 84 mil kwadratowych, w okręgu Mathura w Indiach.

08.22 Najwyższa Osoba Boga, który przewyższa wszystko, osiągalny jest przez czyste oddanie. Mimo iż zawsze obecny w Swojej siedzibie, jest wszechprzenikający i wszystko usytuowane jest w Nim.

08.22 *Znaczenie:* Wyraźnie oznajmiono tutaj, że najwyższym przeznaczeniem, z którego nie ma powrotu, jest siedziba Krsny, Najwyższej Osoby. *Brahma-samhita* opisuje to najwyższe królestwo jako *ananda-cinmaya-rasa*, miejsce, gdzie wszystko jest wypełnione duchową radością. Cokolwiek tam istnieje, pełne jest duchowego szczęścia – nie ma tam niczego, co materialne. Wszelka tamtejsza różnorodność jest ekspansją Samego Najwyższego Boga, gdyż cała ta manifestacja jest całkowicie energią duchową, jak wyjaśnione to zostało w Rozdziale Siódmym. Jeśli chodzi o ten świat materialny, to chociaż Pan przebywa zawsze w

Swojej najwyższej siedzibie, jest On niemniej jednak wszechprzenikający poprzez Swoją energię materialną. Więc poprzez energie duchowe i materialne obecny jest wszędzie – zarówno w światach duchowych, jak i materialnych. *Yasyantah-sthani* oznacza, iż utrzymuje On wszystko, czy to w energii duchowej, czy materialnej. Pan jest wszechprzenikający przez te dwie energie.

Wyraźnie zostało powiedziane tutaj (przez użycie słowa *bhaktya*), że jedynie przez *bhakti*, czyli służbę oddania, można dostać się do najwyższej siedziby Krsny lub na niezliczone planety Vaikunthy. Żaden inny proces nie jest przydatny do osiągnięcia tej najwyższej siedziby. Tę najwyższą siedzibę i Najwyższą Osobę Boga opisują również *Vedy* (*Gopala-tupani Upanisad* 3.2). *Eko vaśi sarva-gah krsnah*. W siedzibie tej jest tylko jeden Najwyższa Osoba Boga, którego imię jest Krsna. Jest On najwyższym, miłosiernym Bóstwem, i chociaż jest jeden, rozwinął się w miliony pełnych ekspansji. *Vedy* porównują Pana do spokojnie stojącego drzewa, które rodzi wiele różnorodnych owoców, kwiatów oraz zmienia liście. Pełne ekspansje Pana, które przewodniczą planetom Vaikuntha, są czteroreknie i znane są pod różnymi imionami: Purusottama, Trivikrama, Keśava, Madhava, Aniruddha, Hrsikeśa, Sankarsana, Pradyumna, Śridhara, Vasudeva, Damodara, Janardana, Narayana, Vamana, Padmanabha itd.

Brahma-samhita (5.37) stwierdza również, że chociaż Pan zawsze przebywa w najwyższym królestwie, na Goloce Vrndavanie, jest On wszechprzenikający, i dzięki temu wszystko przebiega sprawnie (*goloka eva nivasaty akhilatma-bhutah*). Jak oznajmniają *Vedy* (*Śvetaśvatara Upanisad* 6.8), *parasya śaktir vividhaiva śrūyate svabhaviki jnana-bala-kriya ca*: mocą Swoich wszechprzenikających energii Najwyższy Pan systematycznie i w sposób bezbłędny sprawuje pieczę nad wszystkimi sprawami w całej kosmicznej manifestacji, mimo iż Sam jest z dala od niej.

08.23 O najlepszy spośród Bharatów, teraz objaśnię ci różne pory, o których gdy yogin opuszcza ten świat, powraca tutaj albo nigdy już nie powraca.

08.23 Znaczenie: Czyści wielbicieli Najwyższego Pana, będąc całkowicie Mu podporządkowanymi duszami, nie dbają o to, kiedy ani też jaką metodą opuszczą swoje ciała. Wszystko pozostawiają w rękach Krsny, i w ten sposób bez trudu i szczęśliwie powracają do Boga. Ale ci, którzy nie są czystymi wielbicielami i zamiast tego polegają na takich metodach realizacji duchowej jak *karma-yoga*, *jnana-yoga*, *hatha-yoga*, muszą opuścić swoje ciała w odpowiednim czasie, aby mieć pewność, czy powrócą, czy też nie powrócą do tego świata narodzin i śmierci.

Doskonały *yogin* może wybrać miejsce i czas dla opuszczenia tego świata materialnego, ale jeśli nie jest doskonałym, wtedy jego sukces zależy od przypadkowego odejścia w odpowiednim czasie. W następnych wersach Pan tłumaczy najlepsze pory, najlepszy czas, do opuszczenia ciała, tak aby nie powrócić już tutaj więcej. Według Acaryi Baladevy Vidyabhusany, sanskryckie słowo *kala*, użyte tutaj, odnosi się do bóstwa rządzącego czasem.

08.24 Znawcy Najwyższego Brahmana osiągają Najwyższego odchodząc z tego świata w pomyślnym momencie dnia, w świetle – kiedy bóstwo ognia panuje nad atmosferą, w czasie dwóch tygodni przybywającego księżyca, albo podczas sześciomiesięcznej wędrówki słońca po północnej stronie.

08.24 Znaczenie: Kiedy mowa o ogniu, świetle, dniu i dwóch tygodniach księżyca, należy wiedzieć, że poza nimi znajdują się różne przewodzące bóstwa, które zajmują się organizowaniem przejścia duszy. W momencie śmierci umysł przenosi żywą istotę na ścieżkę nowego życia. Jeśli ktoś opuszcza ciało w sposób opisany powyżej, czy to przypadkowo, czy

poprzez odpowiednie przygotowania, może osiągnąć bezosobowe *brahmajyoti*. Mistycy zaawansowani w praktyce *yogi* mogą wybrać odpowiedni czas i miejsce do opuszczenia ciała. Inni nie mają na to wpływu. Jeśli przypadkowo opuszczą ciało w pomyślnym momencie, wtedy nie powracają już do cyklu narodzin i śmierci. Jeśli jednak nie jest to czas odpowiedni, to istnieje wszelka możliwość powrotu. Ale czysty, świadomy Krsny wielbiciel nie musi obawiać się powrotu, bez względu na to, czy opuszcza to ciało w momencie pomyślnym czy niepomyślnym, przypadkowo czy po przygotowaniu.

08.25 Mistyk, który odchodzi z tego świata podczas dymu, nocą, w ciągu dwóch tygodni ubywającego księżyca czy podczas sześciomiesięcznej wędrówki słońca po południowej stronie – osiąga planetę Księżyc, ale wraca tu ponownie.

08.25 *Znaczenie:* W Trzecim *Canto*, *Śrimad-Bhagavatam* Kapila Muni informuje, że osoby będące ekspertami w działaniu dla rezultatów i metodach składania ofiar tu na Ziemi, w chwili śmierci osiągają planetę Księżyc. Te zaawansowane dusze żyją na Księżycu około 10 000 lat (według obliczeń półbogów) i cieszą się tamtejszym życiem, pijąc napój *soma-rasa*. W końcu jednak powracają na Ziemię. Oznacza to, że na Księżycu żyją istoty wyższego rzędu, mimo iż mogą być one niedostrzegalne dla zmysłów wulgarnych.

08.26 Według Ved, dwa są sposoby opuszczania tego świata jeden w świetle, a drugi w ciemności. Kiedy ktoś odchodzi w świetle, nie powraca nigdy, lecz kto w ciemności odchodzi, ten musi powrócić ponownie.

08.26 *Znaczenie:* Ten sam opis odejścia i powrotu cytuje Acarya Baladeva Vidyabhusana z *Chandogya Upanisad* (5.10.3-5). W ten sposób od niepamiętnych czasów przychodzą i odchodzą osoby pracujące dla zysków i filozofowie spekulanci. Właściwie nie osiągają oni ostatecznego zbawienia, ponieważ nie podporządkowują się Krsnie.

08.27 Chociaż wielbiciele znają te dwie ścieżki, o Arjuno, nie błądzą nigdy. Dlatego bądź zawsze niewzruszony w oddaniu.

08.27 *Znaczenie:* Krsna mówi tutaj Arjunie, że nie powinien być on niepokoiony istnieniem różnych ścieżek, którymi może podążać dusza, opuszczając ten świat materialny. Wielbiciel Najwyższego Pana nigdy nie powinien martwić się o to, czy odejdzie przypadkowo, czy też planowo. Wielbiciel powinien być niezachwiany w świadomości Krsny i powinien intonować Hare Krsna. Powinien on wiedzieć, że zainteresowanie którąkolwiek z tych wyżej wymienionych ścieżek jest kłopotliwe. Najlepszym sposobem na to, aby zawsze być pogrążonym w świadomości Krsny, jest ciągle pozostawanie w Jego służbie. To uczyni ścieżkę powrotu do królestwa duchowego bezpieczną, pewną i prostą. Szczególnie ważne w tym wersecie jest słowo *yoga-yukta*. Kto jest wytrwały w *yodze*, ten bezustannie, we wszystkich swoich czynnościach, pogrążony jest w świadomości Krsny. Śri Rupa Gosvami radzi, *anasaktasya visayan yatharham upayunjatah*: aby nie przywiązywać się do świata materialnego i postępować w taki sposób, aby wszystkie nasze przedsięwzięcia były przesycone świadomością Krsny. Dzięki temu systemowi, który zwany jest *yukta-vairagya*, osiąga się doskonałość. Wielbiciel Pana nie jest niepokoiony przez powyższe opisy, ponieważ wie on doskonale, że jego odejście do najwyższego królestwa gwarantuje mu jego służba oddania.

08.28 Kto przyjmuje ścieżkę służby oddania, ten nie jest wcale pozbawiony rezultatów pochodzących ze studiowania Ved, praktykowania surowych wyrzeczeń,

rozdawania jałmużny, czy też uprawiania filozofii i pracy dla korzyści. Wszystko to osiąga jedynie dzięki pełnieniu służby oddania i w końcu udaje się do najwyższej, wiecznej siedziby.

08.28 Znaczenie: Werset ten jest podsumowaniem Rozdziału Siódmego i Ósmego, szczególnie jeśli chodzi o świadomość Krsny i służbę oddania. *Vedy* należy studiować pod kierunkiem mistrza duchowego i, żyjąc pod jego opieką, praktykować wiele wyrzeczeń. *Brahmacarin* ma mieszkać w domu mistrza duchowego i jako jego sługa, musi chodzić od drzwi do drzwi zebrząc, a następnie wszystko oddawać mistrzowi duchowemu. Przyjmuje pokarm tylko z polecenia mistrza duchowego, a jeśli ten nie zawoła go któregoś dnia na posiłek, wtedy pości. Są to niektóre z zasad wedyjskich odnoszących się do życia w *brahmacyari*.

Studiując *Vedy* pod kierunkiem mistrza duchowego przez okres trwający od lat pięciu do dwudziestu, może stać się on człowiekiem doskonałego charakteru. *Ved* nie należy studiować w celu rekreacji, jak jest to w zwyczaju fotelowych spekulantów, lecz dla uformowania charakteru. Po takim przeszkoleniu *brahmacarina* może ożenić się i rozpocząć życie rodzinne. Żyjąc w małżeństwie, nadal musi spełniać wiele ofiar i walczyć o dalsze oświecenie. Musi również rozdawać jałmużnę, odpowiednio do kraju, czasu i osoby, zdając sobie sprawę z różnicy pomiędzy dobroczynnością w dobroci, pasji i ignorancji, tak jak opisane one zostały w *Bhagavad-gicie*. Po porzuceniu życia rodzinnego i przyjęciu porządku zwanego *vanaprastha*, oddaje się surowym pokutom, na przykład zamieszkuje w lesie, nosi odzienie z kory, nie goli się itd. Przez pełnienie tych czterech porządków (*brahmacyaria*, *grhastha*, *vanaprastha* i ostatecznie *sannyasa*) można osiągnąć doskonałość życia. Niektórzy zostają następnie promowani do królestw niebiańskich (planety w wyższym systemie planetarnym), a jeśli zostają jeszcze bardziej oświeceni, osiągają wyzwolenie w niebie duchowym, czy to w bezosobowym *brahmajyoti*, czy też na planetach Vaikuntha albo Krsnaloce. Taką ścieżkę przedstawia literatura wedyjska.

Jednakże piękno świadomości Krsny polega na tym, że angażując się w służbę oddania można od razu przekroczyć wszystkie rytuały odnoszące się do różnych porządków życia.

Słowa *idam veditva* oznaczają, że należy poznać instrukcje Krsny dane w tym i w Siódmym Rozdziale *Bhagavad-gity*. Należy spróbować zrozumieć je nie poprzez studia akademickie czy umysłowe spekulacje, lecz przez słuchanie ich w towarzystwie wielbicieli. Istota *Bhagavad-gity* zawiera się w rozdziałach od Szóstego do Dwunastego. Pierwsze sześć i ostatnie sześć rozdziałów *Bhagavad-gity* są niczym osłona sześciu rozdziałów środkowych, które są szczególnie chronione przez Pana. Jeśli ktoś jest na tyle szczęśliwym, aby zrozumieć *Gitę* – szczególnie te sześć środkowych rozdziałów – w obcowaniu z wielbicielami, wtedy jego życie natychmiast staje się chwalebne, bez praktykowania jakichkolwiek pokut, ofiar, dobroczynności, spekulacji itd., gdyż rezultaty wszystkich tych czynności można osiągnąć po prostu przez świadomość Krsny.

Ten, kto ma odrobinę wiary w *Bhagavad-gitę*, powinien poznać ją od wielbiciela, gdyż, jak to zostało powiedziane na początku Rozdziału Czwartego, tylko bhaktowie mogą zrozumieć *Gitę*; poza tym nikt nie może doskonale zrozumieć jej celu. Zatem należy poznawać ją od wielbicieli Krsny, a nie od spekulantów umysłowych. To jest oznaką wiary. Kiedy ktoś poszukuje bhakty Krsny i ostatecznie osiąga jego towarzystwo, wówczas może rzeczywiście zacząć studiować i rozumieć *Bhagavad-gitę*. Dzięki postępowi uczynionemu w towarzystwie bhaktów dana osoba zostaje zaangażowana w służbę oddania, i przez pełnienie tej służby rozpraszają się jej wszelkie wątpliwości względem Krsny, czyli Boga, czynności Krsny, Jego formy, rozrywek, imienia i innych cech. Kiedy te wszystkie wątpliwości zostaną rozwiane, wówczas umacnia się ona w swoich studiach. Wtedy zaczyna czerpać niezwykłą przyjemność ze studiowania *Bhagavad-gity* i osiąga stan, gdy bezustannie czuje się świadomą Krsny. W

tym zaawansowanym stanie rozwija pełną miłość do Krsny. Ten stan najwyższej doskonałości życia umożliwia bhakcie przeniesienie się do siedziby Krsny w niebie duchowym, na Golokę Vrndavanę, gdzie osiąga on wieczne szczęście.

W ten sposób Bhaktivedanta kończy objaśnienia do Ósmego Rozdziału *Śrimad Bhagavad-gity*, traktującego o osiągnięciu Najwyższego.